

טפחים, הרי הוא רשות היחיד אפילו הוא נמצא על רשות הרבים גמורה. וגם אם אין בו גובה עשרה, אם הוא נמצא מעל אסקופה גבוהה שלשה, שאין שם בקיעת גדיים, הרי הוא מהוה רשות היחיד (עפ"י תוס' לעיל פט: ותורא"ש כאן). והריטב"א הוסיף שאם המנעול נתון בתקרה ארבעה טפחים, אומרים 'פי תקרה יורד וסותם' ואין חוששים לבקיעת גדיים.

דפים קא – קב

קסג. א. מהם דיני הנגר (= יתד, בריח) בשבת?

ב. האם מותר לנעול את הדלת בקורה או במדוכה כבדה?

א. נגר שיש בראשו גלוסטרא (= עובי, תפוח) – רבי אלעזר (כצ"ל. גאון יעקב; רש"י; חו"א מב, יד) אוסר להשתמש בו, אלא אם כן הוא קשור ותלוי בדלת בחבל של קיימא, שראוי לטלטלו על ידי אותו חבל ואינו נפסק. ורבי יוסי מתיר, מפני שיש בראשו גלוסטרא הלכך תורת כלי עליו ואינו נראה כבונה.

א. לרש"י (כן באר הגר"א ועוד) וריא"ז, מתיר רבי יוסי אפילו אינו קשור, מפני הגלוסטרא. ולתוס' מדובר בקשור, ומועיל אף כשקשור למזוזות הפתח ובחבל שאינו חזק. אבל כשאינו קשור כלל – אסור. וכן נפסק בטשו"ע (שיג, א. כדברי הט"ז והגר"א שם). ובאליה-רבה כתב לסמוך לעת הצורך על המקלים אפילו אינו קשור. ואפשר שגם לדעת האוסרים, אין זה 'בונה' ממש אלא אסור משום שבות (כן צדד בבאור הלכה שיג, א ד"ה ואין).

ב. נגר המחובר לדלת, שהוא נמשך ונדחף בחזר – מותר לכל הדעות גם ללא קשירה (חיי אדם. וכן נראה מדברי הראשונים בשבת קכו, שנגרים העשויים ככלי וניכר משמשים לדלת, מותר לנעול בהם ללא קשירה. ע' 'בנין שבת' עמ' כא).

אין בראשו גלוסטרא – בזמן שהוא קשור ונגרר על הארץ, (בין בראשו אחד בין שני ראשיו. תוס' שבת קכו ועוד), לתנא קמא אסור לנעול בו במדינה, אבל במקדש מותר – שאין שבות במקדש. ורבי יהודה מתיר אף במדינה. וכן פסק שמואל. אמר רבא: והוא שקשור בדלת, אבל קשור במזוזות הפתח או בבריח (מפרשים) אסור, (שאינן די היכר בכך שהוא מתשמישי הדלת, הלכך נראה כבונה. עפ"י רש"י. וי"א שטעם האיסור משום טלטול מוקצה. ע' בראשונים בשבת קכו). ואם הוא ניטל באגדו, שהחבל הקשור בו חזק ובר קיימא – מותר אף כשקשור למזוזה.

אם קשור למזוזה ואינו ניטל באגדו, אפילו הוא תלוי באויר – אסור לנעול בו (עפ"י בהגר"א שיג, א).

[היה קשור ותלוי באויר – נועלים בו אף במדינה. ע' שבת קכו].

היה קשור בגמי – כאילו אינו קשור ואסור.

נגר שאינו קשור (וכששומטו מהחזר מניחו בקרן זוית, שאז אינו נראה כמוכן לנעילה) – לתנא קמא אסור בין במדינה בין במקדש, (שזהו 'בנין' ממש. רש"י). לרבי יהודה במדינה אסור ובמקדש מותר.

כתב רש"י שבוה הלכה כתנא קמא, לאסור אף במקדש כשאינו קשור כלל. ואילו הרא"ש סובר שהלכה כרבי יהודה, שאין זה 'בונה' ממש ולכך מותר במקדש. וכן דעת רבנו תם (שבת קכו. תד"ה והמונח).

נגר שנכנס באסקופא ועובר אותה וננעץ בקרקע [נקמוז] – נחלקו תנאים בברייתא. ואמר רב יהודה אמר שמואל: הלכה כרבי יהודה שאוסר אפילו בקשור, מפני שנראה כבונה.

כתבו אחרונים שאין בכלל 'נקמוז' אלא כאשר נפתחה האסקופה וניקב הנגר בקרקע, אבל אם מתחילה עשה נקב בקרקע לקבלת קצה הנגר, הרי זה כנגר התחוב באסקופה.

הראשונים כתבו פירושים נוספים ל'נקמוז'.

עשה לו בית יד – מותר, שהרי זה ככלי ואינו נראה כבונה.
 יש אומרים שבבית יד, וכן גלוסטרא הנעשית בידי אדם, מותר לנעול בו אפילו אינו קשור כלל. וכן מותר בזה אפילו בנקמו התקוע בקרקע (עפ"י בית יוסף). ויש מחמירים אפילו בבית יד שאינו מותר אם אינו קשור כלל, וגם אין להתיר בנקמו (עפ"י בהגר"א בדעת הטור. מובא בבאור הלכה שיג, א ד"ה אם).

ב. רבי פדת התיר לנעול דלת בקורה כבדה הנישאת על ידי עשרה בני אדם (והדרך ליטלה תמיד לנעול הדלת. תוס'.) כי תורת כלי עליה (שראויה לשיבה. רש"י). וכן מר שמואל התיר להשליך מדוה בעלת נפה רב על הדלת, לסוגרה.

דף קב

קסד. א. באלו אופנים מותר לפרוש בשבת מחצלת או אריגים להגנה מפני הצל וכדומה?

ב. מה דין נטיית וילון ופירוקו בשבת?

ג. האם מותר לנטות ולפרוק כילת חתנים בשבת?

ד. האם מותר לחבוש כובע רחב שוליים בשבת?

א. מותר להוסיף על אהל עראי בשבת, אבל לא לעשותו מחדש. (ואפילו קירו' לבד ללא עשיית הרפנות אסור, אם צורת 'אהל' עליו. עפ"י תוס' שבת לו: ועוד. ויש מתירים – ע' בשו"ת אבני נזר רכב. וראה אחד עשר חילוקי דינים, בחזו"א נב, ב; –

הלכך 'כיפיות' שבספינה, דהיינו עצים מכופפים (או חישוקים) המתוחים לרוחב הספינה מצד אל צד, אם יש בהם רוחב טפח או שסמוכים זה לזה בתוך שלשה טפחים, מותר לפרוש עליהם מחצלת או בגדים, שאינו אלא כמוסיף על האהל הקיים.

אם במקום אחד אין בין אחד לחברו שלשה טפחים – לדעת המשנה ברורה (שטו ס"ק יג) די בכך להתיר לפרוש בשבת על הכל. ובחזון איש (נב, ח) פקפק בדבר, שלא אמרו אלא שמותר לסתום אויר שיש בו דין לבד, או להמשיך אהל ממש, אבל להוסיף על אויר של לבד לא שמענו, שאין לבד באהל (וכן נקט בשו"ת שבת הלוי ח"ג נד, א).

ולדעת המשנ"ב יש להסתפק במותח בשבת שני חבלים שאין ביניהם שלשה טפחים [לצורך מטרה כלשהי, ולא כדי לפרוש אהל], שמא יהא מותר לו אחר כך לפרוש מחצלת ולהוסיף, או שמא כיון שנעשה הכל בשבת אסור (כן חכך הגרשו"א – מובא בשמירת שבת כהלכתה פרק כד הערה מ. ויש דעה המתרת אף לכתחילה לעשות 'לבד' בשבת כדי להוסיף. ואין כן דעת שאר כל הפוסקים).

וכן הרוצה להצל על בהמותיו, אם כרך מחצלת והשאיר בה טפח, יכול להוסיף ולפשטה בשבת. וכן יכול ליטלה ובלבד שישאיר טפח פרוש, שאינו אלא ממעט את האהל העראי ולא סותרו לגמרי.

א. משמע מלשון הגמרא שאף על פי שרוחב הכריכה טפח, אינה נראית כאהל אלא צריך לשייר

טפח פרוש מלבד הכריכה (תוס' הרא"ש. וכן נקט הריטב"א לעיקר. וכן נפסק בשלחן ערוך שטו, ב). וכתב החזון-איש (נב, ח) שנראה שאם בא לפרוש מחצלת אחרת, יכול להוסיף על מחצלת כרוכה שיש ברחבה טפח, ואפשר אף אם לא היתה דעתו על כך מאתמול. ורק כשפושט את הכריכה עצמה או נראה הדבר שאין הכריכה לשם אהל והחמירו חכמים בדבר.

ועוד כתב: אסור ליתן בשבת כריכה בתחילה על הגג, גם שלא על מנת לפרוס, כי הכריכה עצמה נחשבת אהל. ודעת החולקים על סברה זו אינה מובנת.

שאלות ותשובות לסיכום מסכת עירובין

ב. אפשר שכריכת חוט או משיחה כדי למשוך בו, מועילה אף ללא תוספת טפח. עפ"י תוס' שבת קלה. ד"ה כרך).
[לדעת רבי אליעזר (בשבת קכה) אסור להוסיף על אהל עראי בשבת].

ב. וילון, מותר לנטותו ומותר לפורקו בשבת.
ודוקא כשעשוי לצניעות או להגן מפני החמה וכדו', אבל עשיית מחיצה כדי להתיר, כגון מחיצות סוכה או רשות היחיד – אסור מדרבנן (ריטב"א בשם הר"ד, ועוד).

ג. כילת חתנים, אם אין בגגה טפח, וגם אין בפחות משלשה סמוך לגג רוחב טפח, וגם אין בשיפוע הדופן רוחב טפח (אופקי) – מותר לפרקה ולנטותה בשבת, אבל אם יש אחד מאלו – הרי זה אהל, ואסור לעשות מתחילה אהל עראי שבת, וכן אסור לסתרו.
יש אומרים שאם יש רוחב טפח בשיפוע שלמטה מגובה עשרה טפחים, אין זה נחשב 'אהל', שאין אומרים 'שיפועי אהלים כאהלים' אלא למעלה מעשרה טפחים (מובא בתורא"ש ועוד).

ד. אמר רב שישא בנו של רב אידי: סינא (= כובע רחב שוליים) – אסור. ובתחילה העמידו דבריו בשיש לו רוחב טפח ומשום אהל. ולבסוף אמרו דוקא בכגון זה, אבל גלימה המשורבבת מראשו טפח – מותר.
רש"י מפרש שלמסקנא אין איסור משום 'אהל' אלא שמא יפול ויעבירו ד' אמות ברשות הרבים. ולפי זה אין איסור כאשר הכובע מהודק ברצועה (או בכובע קטן הצמוד לראשו, שאין חשש שמא יוליכנו בידו. עפ"י פוסקים) וכדו'. וגם אין איסור ברשות היחיד. ואולם כמה ראשונים מפרשים שהאיסור הוא משום 'אהל', ודוקא בכגון כובע קשיח (והוא עשוי לצל. כמה פוסקים) אבל טלית הפרושה טפח, הואיל והיא נכפפת אין בה איסור.

קסה. א. האם מותר בשבת להחזיר ציר של דלת שיצא ממקומו?

ב. האם מותר להחזיר רטייה שנפלה מהמכה, או ליתן אותה מתחילה?

א. ציר דלת של כלים שיצא ממקומו; הציר התחתון – מותר להחזירו במקדש אבל לא במדינה. (גזרה שמא יתקע במקבת וכדו' – שהיא מלאכה גמורה. רש"י). רבי יהודה מתיר אף במדינה. אם לא יצא לגמרי אלא התחיל להישמט – מותר לדחוקו למקומו לדברי הכל.

הציר העליון – אסור להחזירו אף במקדש. רבי יהודה מתיר במקדש ואסור במדינה.

א. לרש"י והר"ן, לתנא קמא אסור מדאוריתא, וכמאן דאמר יש בנין בכלים. והתוס' חולקים

וסוברים שאף על פי שאין בנין בכלים אסור, ושבנות גדולה היא שלא התירוה במקדש.

ב. דחיקת הציר העליון – במקדש מותר. במדינה – רבנו תם נסתפק לאסור, ולזה נטה הרא"ש.

והנצי"ב צדד שלדעת רש"י מותר לדחוק את הציר העליון.

דלת של בור ודות וציע, כיון שהיא מחוברת לקרקע, לא יחזיר, ואם החזיר – חייב חטאת, שנחשב 'בנין' בכל דהו.

ב. רטייה שפרשה מעל גבי המכה; במדינה אין מחזירים אותה. (גזרה שמא ימרח (רש"י), או משום גזרת שחיקת סממנים. ה' יוסף), ובמקדש (שהכהן הסירה כדי לעבוד עבודה) – מחזירים. אבל אם הוחלקה הצדה, מותר לדחוקה למקומה. ומגלה מקצת הרטייה ומקנח פי המכה, וחוזר ומגלה מקצת רטייה ומקנח פי המכה. [ורטייה

עצמה לא יקנה ואם קינח (= מרח) – חייב חטאת, משום 'ממחק']. כן אמר רבי יהודה בברייתא. ולדעת תנא קמא, מותר להחזיר רטיה שפרשה אף במדינה. ופסק שמואל לאסור, כרבי יהודה. אמר רב חסדא: מחלוקת כשפרשה על כלי, אבל פרשה על גבי קרקע – דברי הכל אסור להחזירה. ומסופר על רב אשי שהחזיר רטיה שנפלה לו על הכר.

אפשר שרב אשי חולק על רב חסדא וסובר שמחלוקת התנאים כשנפלה על הקרקע אבל על הכלי לדברי הכל מותר. ואפשר שסובר כרב חסדא אלא שפסק כתנא קמא, ודלא כשמואל (ערש"י תוס'. וכן פסקו הר"ף והר"ה).

יש פוסקים שאם נטל את הרטיה בידיים מן המכה, אסור להחזירה ואפילו עודה בידו, או כשהניחה על הכלי (ע' או"ח שכת, כו). וכתבו הפוסקים שאם הסירה על מנת לתקן אפשר לסמוך על המקלים (ע' משנ"ב ושעה"צ שם). ואם גם עודה בידו נראה שראוי להקל אף לכתחילה (עפ"י שבט הלוי ח"ה עח).

נתינת רטיה על המכה בתחילה, אסורה אף במקדש (שלא התירו אלא להחזיר לאחר שהכהן נטלה בשביל שיוכל לעבוד, שזהו כלצורך עבודה, אבל נתינה מלכתחילה אינה צורך עבודה כלל).

דפים קב – קג

קסו. האם מותר בשבת לקשור נימה לכלי שיר שבמקדש?

לתנא דמתניתין, מכשירי מצוה דוחים את השבת, הלכך כלי שיר שבמקדש שנתקלקלו, מתקנים אותם לצורך שירה על הקרבנות. ודוקא אם לא יכלו לתקן מאתמול, כגון שנתקלקלו בשבת, אבל יכלו לתקן אתמול – אסור. ולדעת רבי אליעזר, מכשירי מצוה דוחים את השבת אפילו היה אפשר לעשותם מאתמול.

משנתנו הולכת כמאן דאמר 'עיקר שירה בכלי' אבל למאן דאמר 'עיקר שירה בפה, אין השיר דוחה את השבת (עפ"י תוס' סוכה נ: ר"ן כאן. וע' באריכות באבני נזר או"ח כו).

נימת כנור שנקרעה במקדש – קושרה. רבי שמעון אומר: עונבה. רבי שמעון בן אלעזר אומר: הואיל ואינה משמעת הקול בקשירה או עניבה, משלשל (– מאריך את המיתר בצד האחד, ע"י גלגול היתד) ומותח וכורך (על היתד שבעבר השני). [ולתנא קמא, עדיף לקשור מלשלשל, כיון ששניהם אב-מלאכה, ואם ישלשל ויכרוך כדרכו, יבוא להתיר אף בכנור חדש לכתחלה, הלכך קשירה עדיפה. רש"י].

נראה מדברי רש"י שהותר לקשור לתנא קמא בקשר של קיימא, אבל מדברי כמה ראשונים אין נראה כן.

לפי אפשרות אחת בגמרא, אף לתנא קמא פעמים שיש לענוב ולא לקשור – כאשר נפסקה הנימה בראשיה (שאינן צריך שם חיוזק כל כך. רש"י), ורק כשנקרעה באמצעה מותר לקשור.

רבי שמעון שאמר עונבה – יתכן שסובר מכשירי מצוה אינם דוחים את השבת. ואפשר (לאיבעית אימא' השני) שמדאוריתא מותר לקשור ומשום גזרה אסר, אטו נקרע מן הצד.

דף קג

קסז. א. האם מותר בשבת לחתוך יבלת במקדש, בבהמה או באדם?

ב. האם התירו שבות השייכת למקדש, מחוץ למקדש?

ג. כהן שלקה באצבע – האם מותר לכרוך גמי על מכתו, ומה הדין במדינה?